

כנס

עם הפנים

למחקר

כנס חוקרים לקראת תשע"ט

כ"ד באלול תשע"ח / 4 בספטמבר 2018

חוברת תקצירים

ברכות

הכנס השנתי המסורתי של מרצי מכללת חמדת הדרום לקראת שנת תשע"ט מתמקד הפעם בנושא המחקר. החקרנות וחשיפת גילויים חדשים שבאים בעקבותיה הם הלב והמוקד של הפעילות האקדמית. מרצה שעוסק במחקר הוא מרצה שמסוגל להדריך את תלמידיו ללמידה חקרנית ויצירתית.

בשל ההתמקדות בנושאי המחקר אנחנו מקדמים בברכה את בואה של פרופסור ורדה שושן-ברמץ כמרצה אורחת למושב הפתיחה של הכנס. פרופ' שושן-ברמץ, חברת סגל באוניברסיטת בן גוריון ומנהלת המכון הבינלאומי לביוטכנולוגיה בנגב, היא חוקרת בעלת שם בינלאומי שמאחוריה שורה של גילויים בחקר מחלת הסרטן. לפני כחודשיים, לדוגמה, דיווחו עיתוני ישראל על פריצת דרך מדעית של קבוצת המחקר של ורדה שחשף אמצעים להחזרת תאים סרטניים למצבם המקורי והבריא. בנוסף להיותה חוקרת דגולה ורדה משמשת גם כחברה פעילה במועצה האקדמית של חמדת הדרום.

הכנס מתקיים ביוזמתה הנמרצת של ראש רשות המחקר במכללה ד"ר אסתר אפללו. אסתר מפעילה במכללה את רשות המחקר בשנתיים האחרונות בהן ניתן להבחין בגידול ניכר בפרסומי המחקר של חברי הסגל. ד"ר אפללו וחבריה ד"ר ישעיהו בין פזי וד"ר שרה קליין ראויים לברכות חמות לארגון המושבים להצגת מחקרי אנשי הסגל. ברכות גם למירי כרמי ולחברותיה לארגון הצד הלוגיסטי של הכנס.

נקדם את שנת תשע"ט בברכת שנה טובה מכל הבחינות הן מהפן האקדמי-מחקרי-הוראתי והן מהפן האישי, המשפחתי והלאומי. שאו ברכה.

פרופ' שאול קרקובר
נשיא המכללה

מושב פתיחה: בניין ברקת

התכנסות, כיבוד קל

09:00-09:20

אולם נתיבות יעקב, בניין ברקת, 201
דברי תורה: הרב שמעון אמור, רב המכללה
ברכות: פרופ' שאול קרקובר, נשיא המכללה

09:20-09:30

הרצאת פתיחה: פרופ' ורדה שושן-ברמץ
המחקר המדעי - אתגרים והצלחות

09:30-10:30

הפסקת קפה

10:30-10:45

הצגת מחקרי הסגל - מושבי בוקר

10:45-12:00

מושב ב' - מחקרים בחינוך א' |
אולם נתיבות יעקב, בניין ברקת, 201
יז"ר המושב: ד"ר אסתר אפילו

ד"ר אבישג אדרי: חווית החינוך הביתי של אימהות בחינוך ביתי
ד"ר זהורית דרון-גולן: השפעת ההשכלה הגבוהה על מידת הסובלנות הפוליטית ועל העמדות כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי במדינת ישראל: האומנם?
ד"ר ירדן גאלי: מעורבותם של ארגונים חוץ ממשלתיים ביישום מדיניות חינוכית במערכת החינוך הישראלית

מושב א' - מחקרים בהוראת היהדות |
ברקת, חדר 113

יז"ר המושב: ד"ר ישעיהו בן פי
ד"ר אורלי קולודני: גיוון דרכי הוראה באמצעות פדגוגיה חדשנית - חווית למידה בקורס אקדמי בחוג למקרא
פרופ' רפי ועקנין: למה לספר סיפורים: סיפור האגדה ככלי בהוראה
ד"ר דניאל ניקריטין: שימוש בתיאוריות ומודלים מתחום הטיפול המערכת-משפחתי ככלי פרשני ופדגוגי בהוראת סיפורי מעשי חכמים

הפסקת קפה

12:00-12:15

הפרסום האקדמי - שלבים והתמודדויות

12:15-13:15

מחקרים בחינוך -

אבי שטיימן, מנכ"ל חברת
Academic Language Experts
ברקת, חדר 201 נתיבות יעקב

מחקרים במדעי רוח ויהדות -

פרופ' אביגדור שגאן
ברקת, חדר 113

תפילת מנחה (מדרשת מבראשית). ארוחת צהרים (אחלמה, חדר 120)

13:15-14:00

הצגת מחקרי הסגל - מושבי אחה"צ

14:00-15:15

מושב ד' - מחקרים בחינוך ב' |
אולם נתיבות יעקב, בניין ברקת, 201
יז"ר המושב: ד"ר שרה קליין

ד"ר דורית טרגין: עמדות המורים בישראל כלפי טיפול תרופתי בהפרעת קשב וריכוד
ד"ר יפית מורדוף: טיפוח מקצועי של מורים בסביבת למידה אותנטית המשלבת סימולציות ייחודיות והכוונה עצמית
ד"ר ג'אנט שלמון ובתיה הינדי: הוראת המגוון הביולוגי בשבע בשילוב הרשת החברתית WhatsApp

מושב ג' - מחקרים ביהדות |
ברקת, חדר 113

יז"ר המושב: ד"ר ירון זילברשטיין
ד"ר מרים סקלרץ: הידרשות רמב"ן לסדר ולמבנה בתורה לאור הפולמוס האנטי-נוצרי
ד"ר איציק עמר: עיצוב דמותו של שאול בספר דברי הימים לאור המלחמה האחרונה שלו כנגד הפלישתים (שמ"א לא; דה"א י)
ד"ר ננחם כ"ץ: מסעות והרפתקאות של כתב יד אחד מהתלמוד

מפגשים נפרדים לפי חוגים - הערכות לשנת הלימודים תשע"ט
(פירוט חדרי המפגשים בף המצורף)

15:25-16:20

התכנסות מליאה - אולם נתיבות יעקב, בניין ברקת, 201
פרופ' שאול קרקובר, נשיא המכללה: אקדמיזציה בדרך לות"ת

16:30-17:00

כנס
עם הפנים
למחקר

חוברת תקצירים

תוכן עניינים

4	הרצאת פתיחה: פרופ' ורדה שושן-ברמץ: המחקר המדעי - אתגרים והצלחות
שמות הדוברים והתקצירים	
5	ד"ר אבישג אדרי - חווית החינוך הביתי של אימהות בחינוך ביתי
6	ד"ר ירדן גאלי - מעורבותם של ארגונים חוץ ממשלתיים ביישום מדיניות חינוכית במערכת החינוך הישראלית
7	ד"ר זהרית דדון-גולן - השפעת ההשכלה הגבוהה על מידת הסובלנות הפוליטית ועל העמדות כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי במדינת ישראל: האומנם?
8	פרופ' רפי ועקנין - למה לספר סיפורים: סיפור האגדה ככלי בהוראה
9	ד"ר ג'אנט טלמן ובתיה הינדי - הוראת המגוון הביולוגי בטבע בשילוב הרשת החברתית WhatsApp
10	ד"ר דורית טרגין - עמדות המורים בישראל כלפי טיפול תרופתי בהפרעת קשב וריכוז
11	ד"ר מנחם כ"ץ - מסעות והרפתקאות של כתב יד אחד מהתלמוד
12	ד"ר יפית מורדוף - טיפוח מקצועי של מורים בסביבת למידה אותנטית המשלבת סימולציות ייחודיות והכוונה עצמית
14	ד"ר דניאל ניקריטין - שימוש בתיאוריות ומודלים מתחום הטיפול המערכתית-משפחתי ככלי פרשני ופדגוגי בהוראת סיפורי מעשי חכמים
15	ד"ר מרים סקלרץ - הידרשות רמב"ן לסדר ולמבנה בתורה לאור הפולמוס האנטי-נוצרי
16	ד"ר איציק עמר - עיצוב דמותו של שאול בספר דברי הימים לאור המלחמה האחרונה שלו כנגד הפלישתים (שמ"א לא; דה"א י')
17	ד"ר אורלי קולודני - גיוון דרכי הוראה באמצעות פדגוגיה חדשנית: חווית למידה בקורס אקדמי בחוג למקרא

הרצאת פתיחה: המחקר המדעי - אתגרים והצלחות

מרצה אורחת: פרופ' ורדה שושן-ברמץ

המחלקה למדעי החיים ומנהלת המכון הלאומי לביוטכנולוגיה בנגב
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, באר שבע

האוניברסיטאות בארץ ובעולם פועלות לעידוד ופיתוח המדע והמחקר ומהוות סביבה תומכת ליצירתיות וחדשנות. יחד עם כך, משרת המדען הנחשקת לא בהישג ידם של רבים. מספר המשרות למדענים באוניברסיטאות מוגבלת, וניתן לקלוט מדענים חדשים רק על תקנים מתפנים. בנוסף, עם התקדמות הטכנולוגיה והמכשור המדעי, קליטת מדען באוניברסיטה מחייבת השקעה של מיליוני שקלים. לכן, מדענים רבים שיצאו להשתלמות בתר-דוקטורט, תנאי הכרחי לקליטה במדע בארץ, נשארים בחו"ל. אכן ידוע כי ישראל מייצאת מוחות.

להצליח במדע בארץ זה לא קל. רמת מימון המחקר בארץ ממקורות תחרותיים, נמוכה פי 10 ויותר מהמימון הזמין למדענים בארה"ב, לדוגמה. בנוסף למגבלות המימון, בכדי להצליח על המדען להיות סקרן, מקורי, בעל תעוזה להיכנס לתחומים חדשניים, ויכולת לתמרן בין התוצאות המתקבלות בפועל לבין הציפיות והתאוריה המדעית. תכונה חשובה נוספת של מדען היא, שעליו להיות בעל חוסן נפשי. המדע משול לרכבת הרים, הרבה ירידות, ומעט עליות שהם רגעי הצלחה. ולכן כל גילוי חדש, פענוח של מנגנון, הבנת תהליך או פיתוח אסטרטגיה חדשה מהווה התרגשות גדולה המפצה על כל האכזבות שהיו עד אז.

ההחלטה להיות מדענית גמלה בלבי כבר בעת לימודי בתיכון, בשל אותה מורה שהגיבה לחלומי זה בטענה כי בחרתי אתגר קשה. את התובנה שידע, השכלה ועצמאות הם יסודות חשובים להגשמה עצמית ינקתי בבית הורי ואני מאמינה שהם צריכים להוות בסיס וקו מנחה לכל צעיר וצעירה.

לפני כ 15 שנה הצבתי לעצמי מטרה שאפתנית: לפתח טיפול גלובלי לכל סוגי הסרטן המבוסס על פגיעה במערך האנרגיה של התא הסרטני שהינו המכנה משותף לרוב סוגי הסרטן. במעבדתי הצלחנו לזהות חלבון המתבטא ביתר בסוגים שונים של מחלת הסרטן, ומצאנו כי התאים הסרטניים לא יכולים להתקיים בלעדיו. פענחנו את אופן פעילותו ומצאנו שהחלבון מהווה חרב פיפיות וכך פיתחנו טכנולוגיות המובילות להתאבדות סלקטיבית של תאים סרטניים או לתכנות שלהם מחדש (reprogramming) לתאים שאיבדו את תכונות הסרטניות. אסטרטגיות חדשות אלה נבחנו על סוגי סרטן שונים כמו סרטן המוח, הכבד, הריאה וגרורות סרטן העור מלנומה, והצלחנו למנוע את התפתחותם בחיות מודל.

מצאנו שגם במחלות אחרות כמו אלצהיימר, מחלות לב, סוכרת ומחלות אוטו-אימוניות, חלבון זה מתבטא ברמה גבוהה מהרגיל וגורם לתמותת תאים. בהתבסס על פיענוח המנגנון דרכו החלבון גורם לתמותת תאים, פיתחנו חומר חדש החוסם את התהליך ומונע את תמותת התאים במצבים פתולוגיים כמו סכרת ואלצהיימר. ממצאים אלה העמידו את החלבון כאתר מטרה למחלות שונות, והוו בסיס לרישום 16 פטנטים ולהקמת חברות חדשות.

לסיכום, במסגרת הרצאה זו אתייחס למחקר בכלל ולמחקר שלי בתחום הסרטן, אלצהיימר ומחלות אוטו-אימוניות. אתייחס לאקדמיה, לתעשייה, לביוטכנולוגיה ולהקמת המכון הלאומי לביוטכנולוגיה בנגב, ואסיים עם זרקור על השתלבותם של נשים באקדמיה.

חווית החינוך הביתי של אימהות בחינוך ביתי

ד"ר אבישג אדרי

חינוך ביתי הינה תופעה שבה ההורים בוחרים לקחת אחריות מלאה על חינוך ילדיהם מסיבות אידיאולוגיות ומחנכים אותם במסגרת ביתית. החינוך הביתי מבוצע כמעט תמיד על ידי האם במשפחה הטרוסקסואליות כאשר האב הוא מפרנס יחיד או עיקרי. החינוך הביתי הינו הסמן הקיצוני של "אימהות אינטנסיבית", מכיוון שכמעט בכל המקרים האם הינה המטפלת העיקרית והיא זו שנמצאת עם הילדים כל היום. ההקרבה העצומה הנדרשת מאימהות בחינוך ביתי והתפקיד שאותו נשים אלו מצופות לעיתים קרובות למלא ולהעצים, מעלה שאלות אצל כמה חוקרים על דיכוי מגדרי. לעומתם חוקרים אחרים טוענים שאימהות אלו לעתים קרובות מגלמות ומעודדות סוג שונה של פמיניזם. במסגרת עבודת הדוקטורט שלי כתבתי מחקר פנומנולוגי אוטו-אתנוגרפי על חווית החינוך הביתי של אימהות בחינוך ביתי. שאלת המחקר הינה כיצד אימהות בחינוך ביתי חוות את החינוך הביתי מנקודת מבטן כאימהות, כנשים וכבני אדם אינדיבידואלים. כלי המחקר שהשתמשתי בהם הינם ראיונות, ניתוח פורומים ותיעוד אישי. מתוך ניתוח הנתונים עלו נושאים שונים הקשורים בחינוך ביתי ומגדר כמו מימוש עצמי של האישה, חלוקת התפקידים במשפחה, אימהות וקריירה ועוד. בהרצאתי אציג נושאים אלו כפי שעלו משדה המחקר האמפירי. לאור מיעוט המחקרים בנושא זה וחוסר הבהירות בנוגע למצבן של אימהות בחינוך ביתי, המחקר הנוכחי חשוב הן להבנת השפעת החינוך הביתי על אימהות בחינוך ביתי והן להבנת הקשר בין תופעת החינוך הביתי ותפישת האימהות בעידן הפוסט-מודרני.

מעורבותם של ארגונים חוץ ממשלתיים ביישום מדיניות חינוכית במערכת החינוך הישראלית

ד"ר ירדן גאלי

בעשורים האחרונים גדלה מעורבותם של ארגונים חוץ ממשלתיים בחינוך ובתוכניות הלימודים בארצות העולם המערבי, והם הפכו לשחקנים בעלי כוח כלכלי, חברתי ופוליטי המעצבים מחדש את החינוך ומשתתפים ביישום מדיניות החינוך. הם מנצלים את התרחבות האידיאולוגיה הניאו-ליבראלית, את מגמות הביזור וההפרטה ואת הקיצוצים בתקציבי הממשלה.

מטרת המחקר: לבחון את ההשפעה של ארגונים חוץ ממשלתיים על יישום מדיניות החינוך בישראל. שיטת המחקר הינה איכותנית והוא נעשה דרך ניתוח מסמכי מדיניות ממשלתיים, וביצוע ראיונות עומק עם 50 נציגים, 10 מכל אחת מ-5 קבוצות המחקר: (1) מנהלי אגפים ומפקחים במשרד החינוך; (2) מנהלי הארגונים החוץ-ממשלתיים; (3) מנהלי בתי ספר יסודיים ממלכתיים יהודיים מרקע סוציו-אקונומי נמוך; (4) הורים; (5) תלמידים. ניתוח הנתונים נעשה באמצעות תהליך אינדוקטיבי של עיבוי וקידוד לקטגוריות ופיתוח הסבר תיאורטי המבוסס על התיאורים של הנחקרים.

ממצאי המחקר: (א) המדיניות המוצהרת של משרד החינוך בארבע השנים האחרונות (2017-2013) מתבססת על שותפות בין מערכת החינוך לבין הארגונים החוץ ממשלתיים. (ב) המדיניות החינוכית תומכת במדיניות הציבורית החדשה הבאה לידי ביטוי בחדשנות, ביזמות ובמיצוי מושכל של הפוטנציאל הקיים. (ג) מדיניות השותפות הבין-מגזרית מעמידה למבחן מחדש את האחריות המשותפת לחינוך, משמעותה והשלכותיה. (ד) ההפרטה החלקית בביצוע התכניות החינוכיות והלימודיות "נותנת קול" לאוכלוסיות מוחלשות, והמשאבים מסייעים לבתי הספר לממש את מטרותיו ולקדם הישגים לימודיים וחברתיים. (ה) לבסוף, בגלל השינויים במדיניות החינוכית, למנהלי בתי הספר ישנו תפקיד חדש. הם משמשים כשומרי הסף, ותפקידם למנוע גישה בלתי רצויה או שחיתות מצד ארגונים חוץ ממשלתיים.

מסקנת המחקר: הדיון באשר לשינויים בעיצוב ויישום מדיניות חינוכית בעידן של הפרטה כולל בתוכו השלכות תיאורטיות ומעשיות על מערכת החינוך ועל תפקידם של מנהלי בתי הספר.

תרומת המחקר: הרחבת ההבנה באשר לאופייה, לרכיביה ולמשמעויותיה של המעורבות מתוך נקודות מבטם של בעלי העניין והשונות ביניהם.

כיוונים למחקר המשך: בחינת המעורבות של הארגונים החוץ ממשלתיים וכן של יישום מדיניות השותפות הבין-מגזרית בבתי ספר יסודיים ממלכתיים דתיים, חטיבות ביניים ותיכונים יהודים וערבים. כמו כן, בחינת השקפתם של מורים משני צדדי המתנסים.

השפעת ההשכלה הגבוהה על מידת הסובלנות הפוליטית ועל העמדות כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי במדינת ישראל: האומנם?

ד"ר זהרית דדון-גולן

מחקר זה בוחן את ההשפעה של הלמידה במוסדות להשכלה גבוהה על מידת הסובלנות הפוליטית ועל העמדות כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי של סטודנטים במדינת ישראל. בספרות המקצועית סובלנות פוליטית מוגדרת ככונות השלים עם הימצאות קבוצות אתניות (שלוש הינן מיעוט) ולאפשר להם זכויות אזרח (Gibson, 2007).

למחקר זה שתי מטרות עיקריות: א. המחקר בוחן באיזו מידה, אם בכלל, למידה באוניברסיטה משפיעה על מידת הסובלנות הפוליטית של סטודנטים בישראל. ב. המחקר בוחן באיזו מידה, אם בכלל, למידה במוסדות להשכלה גבוהה ממתנת את עמדות הסטודנטים כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי במדינת ישראל.

על מנת לענות על שאלות המחקר, חולק שאלון בקרב 329 סטודנטים לתואר ראשון משלוש אוניברסיטאות במדינת ישראל: אוניברסיטת בר-אילן (הממוקמת במרכז), אוניברסיטת חיפה (הממוקמת בצפון) ואוניברסיטת בן-גוריון (הממוקמת בדרום). בכל אחת מהאוניברסיטאות האלה תמהיל שונה של אוכלוסיית הסטודנטים. כך למשל, בחיפה שיעור התלמידים הערבים גבוה בהשוואה לשאר.

באמצעות שימוש בפרוצדורות הסטטיסטיות difference-in-differences וכן רגרסיה מרובת משתנים נמצא כי להשכלה הגבוהה אין השפעה על מידת הסובלנות הפוליטית, ואילו על העמדה כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי נמצאה השפעה חיובית אך מועטה. כלומר, ככל שהסטודנט לומד יותר ימים ושנים בקמפוס כך עמדתו כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי "יונית" יותר. יתרה מזאת, ממצאינו מורים כי עיקר ההשפעה על מיתון העמדות כלפי הסכסוך נובעת מאינטגרציה של סטודנטים יהודים וערבים הלומדים יחדיו באותו מוסד אקדמי. ביתר פירוט, נמצא כי העמדות כלפי הסכסוך מתוננות יותר באוניברסיטת חיפה, שבה שיעור הסטודנטים הערבים הינו גבוה (41%) בהשוואה לשאר האוניברסיטאות שנבחנו. בקרב סטודנטים בשנת הלימודים האחרונה מספר גבוה יחסית של ימי לימוד שבועיים (4 ימי לימוד ומעלה). כלומר, רק באוניברסיטת חיפה, שבה אחוז הסטודנטים הערבים הינו גבוה, נמצאה להשכלה הגבוהה השפעה חיובית ומובהקת סטטיסטית על מיתון העמדות כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי. מכאן כי ממצאי המחקר הכמותי מורים כי האינטגרציה של סטודנטים יהודים וערבים, הלמידה המשותפת והשהייה המשותפת בקמפוס, היא הגורמת לעמדות "יוניות" יותר כלפי הסכסוך הערבי-ישראלי. ממצא נוסף שעולה ממחקר זה הינו כי להשכלה הגבוהה אין השפעה מובהקת סטטיסטית על מידת הסובלנות הפוליטית בקרב סטודנטים במדינת ישראל.

תרומתו העיקרית של מחקר זה היא המסקנה העולה מן המחקר, כי הגורם למיתון הסכסוך הקיים בין יהודים לבין ערבים הינו יצירת אינטראקציה משותפת ושיוויונית בין שתי אוכלוסיות אלו; אינטראקציה שתוביל לעידוד ההיכרות המעמיקה בניהם ולמיתון היחסים והדעות הקדומות.

למה לספר סיפורים: סיפור האגדה ככלי בהוראה

פרופ' רפי ועקנין

אמרו חכמינו זכרם לברכה: "רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם - למוד הגדה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו". (ספרי דברים, מהדורת פינקלשטיין, פרשת עקב, מט). היינו, אין כמו סיפור האגדה אמצעי טוב לעיצוב עולמו הערכי והאמוני של הלומד, לפי שהוא יוצר מפגש אישי, חווייתי ובלתי אמצעי עם הדמויות והאירועים המתוארים בו - מפגש של היכרות - כלשון המדרש.

כידוע, אין דרכם של חכמינו זכרם לברכה להידרש להרצאת דברים פילוסופית המנותקת מן החיים. הם מספרים סיפורים ובאמצעותם הם מנהלים דיון בכל נושא שעל סדר היום האנושי. אין נושא פנוי מהם.

הלומד רואה את הסיפור כמצאות ריאלית בעולמו ולא כתיאוריה מופשטת, דבר המסייע לו לייחס את המושגים והעקרונות שנלמדו מהסיפור לעולמו האישי.

אפשר שדמויות הגיבורים הם דמויות ממשיות, אבל בה בעת הם גם ובעיקר דמויות פרדיגמטיות, ומפגשו של הקורא עם דמויות אלו מסייע לו ליחסם לעולמו האישי ולפתור בעזרתם את שאלות חייו.

באמצעות השמעת סיפור האגדה, ניתוחו ודיון בו ניתן ללמוד וללמד את כל אותם ערכים, עקרונות ומושגים הקשורים לתחום הנלמד. כמו למשל מושגים, עקרונות ותובנות מתחומי הוראת: פסיכולוגיה ופילוסופיה של החינוך. כל נושא תיאורטי משני התחומים הללו נלמד על ידי סיפור רלוונטי.

על רקע התהליך החווייתי המתחולל אצל הלומד בעקבות הדיון בסיפור או במדרש, גם דיון עקרוני-תיאורטי מקבל משמעות אישית ותורם להפנמת העקרונות והמושגים הנלמדים.

הסיפור או המדרש הם אמצעי ללימודם של מושגים וערכים מתחום הפסיכולוגיה והחינוך, ובה בעת הם משולבים בתוך אותם ערכים, ושילוב זה הוא בעל השפעה ניכרת על תפיסתם. באחת - הסיפור הוא אמצעי ההוראה וחומר הלימוד, בבחינת "המדיום הוא המסר".

הוראת המגוון הביולוגי בטבע בשילוב הרשת החברתית WhatsApp

ד"ר ג'אנט טלמון ובתיה הינדי

המגוון הביולוגי בטבע הוא אחד הנושאים בתוכנית הלימודים לכיתות ו' שיש קושי ללמדו שכן הוא מתאפיין במושגים מופשטים ובתפיסות שגויות. פדגוגיות חדשניות בסביבות טכנולוגיות מתקדמות יכולות לתת מענה להוראה ולמידה דיפרנציאליות בכיתה הטרוגנית. במחקרים שנערכו בשנים האחרונות נמצא ששילוב פעילות מתוקשבת בהוראה תורם לעלייה בהישגי התלמידים ולעלייה במוטיבציה הפנימית שלהם ללמידה, וכן משפר את שיתוף הפעולה בין התלמידים בכיתה. רשת חברתית שהיא פלטפורמה אינטרנטית, דוגמת וואטסאפ, מאפשרת סביבת למידה ייחודית מבוססת טכנולוגיות. הטכנולוגיות מזמנות שילוב בין פעילות אישית או קבוצתית מול מחשב לבין שיח כיתתי סביב תוצרי החשיבה והלמידה.

במטרה להתמודד עם הקושי בהוראת נושא המגוון הביולוגי נבנתה יחידת לימוד המורכבת מפעילויות מתוקשבות המבוססות על מטלות ברמות שונות, ביניהן אנימציות, סרטונים וכלים פתוחים. המחקר המוצג בדק את ההשפעה של יחידת לימוד זאת בשילוב שימוש ברשת החברתית וואטסאפ על הבנת מושגים מרכזיים בנושא המגוון הביולוגי בטבע, על התפתחות תפיסות שגויות בנושא ועל המוטיבציה ללמידתו.

אוכלוסיית המחקר כללה 80 תלמידים בכיתות ו' הטרוגניות. בקבוצת הניסוי למדו 40 תלמידים את יחידת הלימוד בנושא המגוון הביולוגי בטבע בשילוב הרשת החברתית וואטסאפ; ואילו בקבוצת הביקורת למדו 40 תלמידים את אותה יחידת לימוד אך ללא שילוב הרשת החברתית וואטסאפ. כלי המחקר היו משימת הערכה הבודקת הבנת מושגים מרכזיים בנושא "המגוון הביולוגי בטבע" ותפיסות שגויות, וכן שאלון מוטיבציה. שניהם ניתנו לקבוצת הניסוי ולקבוצת הביקורת לפני ואחרי ההתערבות.

מממצאי המחקר עולה כי בקרב תלמידים בקבוצת הניסוי חל שיפור משמעותי בהישגים עם דגש לשאלות שבדקו גם תפיסות שגויות. כמו כן, נמצא הבדל מובהק סטטיסטית בקבוצת הניסוי בהשוואה לקבוצת הביקורת בממוצע שאלון המוטיבציה בשלושת הגורמים שנבדקו: החשיבות של מקצוע המדעים בעיניי, הרצון שלי ללמוד ולהבין את מקצוע המדעים והמוטיבציה שלי ללמידת מקצוע המדעים.

בעקבות ההתערבות נראה שחל שיפור בהרגלי הלמידה והעבודה של התלמידים וכן בהתנהגותם בזמן הלימוד. האינטראקציה ביניהם בזמן השיעור ובזמן ביצוע המשימות גברה, וכך גם השיתופיות. המוטיבציה ללמידה עלתה אף היא, וניכר כי התלמידים מעוניינים בהמשך השיעור: "מה? השיעור נגמר?", "אפשר להמשיך את המשימה בבית?". צורת הלמידה והעבודה שהתלמידים בקבוצת הניסוי נחשפו אליה מיושמת גם בשיעורים נוספים. מורים נוספים שלימדו קבוצת תלמידים זו דווחו על השינוי שחל בהתנהגותם, בהרגלי הלמידה שלהם ובשיתוף הפעולה ביניהם בזמן השיעורים. מכאן נראה כי השינוי שחל אינו אקראי.

עמדות המורים בישראל כלפי טיפול תרופתי בהפרעת קשב וריכוז

ד"ר דורית טרגין

מבוא: הפרעת קשב וריכוז הינה אחת ההפרעות הנפוצות כיום בישראל. הטיפול התרופתי בהפרעת קשב וריכוז שנוי במחלוקת בחברה הישראלית ובפרט בקרב מורים. עמדתם של מורים כלפי הטיפול התרופתי בהפרעת קשב וריכוז הינה מהותית מכיוון שהורי התלמיד רואים במורה מקור ידע שיכול לסייע להם בבחירת הטיפול המתאים לילדם.

שיטה: 107 מורים ענו על שאלון הבוחן את עמדתם כלפי הטיפול התרופתי, האם קיבלו הכשרה בתחום הקשב וריכוז, מהו הידע שלהם בנושא, וכיצד הם מעריכים את ההתנהלות שלהם מול תלמידים בעלי הפרעת קשב וריכוז בכיתתם. מכלל משתתפי המחקר, 43 מחנכים דיווחו על אחוז התלמידים המאובחנים כבעלי הפרעת קשב וריכוז ועל אחוז התלמידים הנוטלים טיפול תרופתי בכיתתם. נבחנה עמדת המורים כלפי הטיפול התרופתי בישראל, נבדק הקשר בין עמדות המורים כלפי הטיפול התרופתי בהפרעת קשב וריכוז לבין שכיחות התלמידים המטופלים תרופתית, ונבחנה המידה בה מורים תופסים את עצמם כמשפיעים על עמדת ההורים והתלמיד כלפי הטיפול התרופתי. בנוסף, נבחנה השפעת הכשרת המורים על עמדתם כלפי הטיפול התרופתי, על הידע שלהם ועל תחושת המסוגלות שלהם מול תלמידים בעלי קשיי קשב וריכוז בכיתתם.

תוצאות: עמדות המורים בישראל כלפי הטיפול התרופתי הן ברובן חיוביות. בהתאם לדיווחי המורים, למעלה מחמישית מתלמידי הכיתה הינם בעלי הפרעת קשב וריכוז, וקרוב לעשירית מתלמידי הכיתה נוטלים טיפול תרופתי. לא נמצא קשר מובהק בין עמדת המורה לשכיחות התלמידים הנוטלים טיפול תרופתי בכיתתו, אך ממצא זה היה קרוב למובהקות ויש לו חשיבות למחקרי המשך. בנוסף, ככל שהמורה היה בעל עמדה חיובית יותר כלפי הטיפול התרופתי, כך הוא חש עצמו כמשפיע יותר על עמדת ההורים והתלמיד כלפי טיפול זה. מורים שקיבלו הכשרה בתחום היו בעלי עמדות חיוביות יותר כלפי הטיפול התרופתי, בעלי ידע רב יותר בתחום ובעלי תחושת מסוגלות גבוהה יותר בהשוואה למורים שלא קיבלו הכשרה בתחום.

מסקנות: מחקר זה מדגיש את חשיבות המורים בייעוץ והכוונה להורים לילדים בעלי הפרעת קשב וריכוז ואת ההכשרה אותה מקבלים מורים בתחום. הכשרת מורים משפיעה על הידע שלהם ועל עמדתם כלפי הטיפול התרופתי ומקנה להם תחושת מסוגלות.

מסעות והרפתקאות של כתב יד אחד מהתלמוד

ד"ר מנחם כ"ץ

כתבי יד ואף קטעי קרעים של כתבי היד יהודיים מימי הביניים פזורים ברחבי העולם בין ספריות ואוספים ציבוריים ופרטיים. מה קרה לכתבי יד אלו במאות השנים מאז כתיבתם? איך התגלגלו כתבי יד אלו במרוצת הדורות. תשובות לשאלות אלו יכולה להעשיר את הבנתנו על כתבי יד אלו ועל קהילות ואנשים שלמדו בהם.

בהרצאה זו אציג סיפור מרתק על כתב יד אחד, כתב יד פריס-לונדון-מוסקבה, הכולל שבעה מסכתות מסדר קודשים של התלמוד הבבלי; כתב יד גדול בממדיו המכיל כשלוש מאות דפים. ההרצאה מחולקת לשני חלקים, תחילה אתאר היכן נמצאים החלקים המפוזרים של כתב היד היום ואת המסכתות ואת הדפים שהם מכילים.

בחלק השני אנסה לעקוב אחר המסע של הכתב יד וחלקיו מאז כתיבתו במאה השלוש עשרה. מדובר בכתב יד שהתפצל והתפצל מחדש במרוצת הזמן, וזאת מסיבות שונות. חלקים מכתב היד הושלכו לגניזה הקהירית שבמצרים, וחלקים נוספים התפזרו במקומות שונים ברחבי העולם: אנגליה, צרפת, רוסיה וארה"ב.

חלקים מכתב היד היו בתקופות שונות בבעלות דמויות מפורסמות ברחבי העולם היהודי, וביניהם:

הרב רפאל נתן נטע רבינוביץ (1835-1888), רב, תלמיד חכם, פילולוג, חוקר כתבי היד של התלמוד ובעל "דקדוקי סופרים" הנודע. כתב היד נשלח אליו ממצרים על ידי "הרב הגדול החכם השלם מו"ה יו"ט ישראל ס"ט הי"ו האב"ד אלקאהרא וכל מדינת מצרים" (רבינוביץ, דק"ס, ראש השנה, עמ' 8).

הברון דוד גינצבורג (רוסיה, 1857-1910) - מזרחן, סופר ומנהיג ציבור יהודי ברוסיה, בן למשפחה יהודית של בנקאים ידועים, אחת המשפחות היהודיות המעטות שנשארו תואר אצולה באימפריה הרוסית.

אברהם בן שמואל פירקוביץ' (מכונה אב"ן רש"ף - אברהם בן רבי שמואל פירקוביץ'); (רוסיה, 1787-1874), חכם דת קראי ואספן כתבים עתיקים מפורסם.

כיום ניתן לאחד את כתב היד בעזרת כלים דיגיטליים בתחום מדעי רוח, וכעת כל חלקי כתבי היד נגישים לכל חוקר ולכל לומד תורה בכל מקום שהם.

טיפול מקצועי של מורים בסביבת למידה אותנטית המשלבת סימולציות ייחודיות והכוונה עצמית

ד"ר יפית מורדון

אחד האתגרים המרכזיים העומדים בפני חוקרים ואנשי חינוך הוא מציאת תנאי ההכשרה האופטימליים לפיתוח מקצועיות בקרב מורים. מהספרות המחקרית עולה כי מורים רבים מתקשים להעביר מיומנויות נלמדות מההכשרה התיאורטית לפרקטיקה בכיתה, ולכן מוצע לבנות תוכניות ממוקדות ושיטתיות שמטרתן לצמצם פער זה. אחת מהתיאוריות המרכזיות והעדכניות לפיתוח מקצועיות בקרב מורים היא תיאוריית 'הראייה המקצועית'. ראייה מקצועית של מורים כוללת את היכולת להבחין במרכיבים משמעותיים של ההוראה והלמידה, את היכולת להסביר ולהצדיק אותם ואת היכולת להציע אסטרטגיות חלופיות המכוונות למטרות ולאסטרטגיות הוראה.

לדעת חוקרים, מורים אינם לומדים לשלוט במיומנויות הראייה המקצועית באופן ספונטני ואינם מצליחים לגשר על הפער שבין האימון בתוכניות ההכשרה ובין ההוראה בפועל בכיתה. ישנה הסכמה בין החוקרים כי הדרך להתמודד עם קשיים אלו היא באמצעות תוכניות הכשרה המופעלות בסביבות למידה אקטיביות הכוללות חוויות הוראה אותנטיות, העשויות לסייע למורים להעביר את המיומנויות הנלמדות להוראה בפועל בכיתה.

במענה לקושי זה, המחקר הנוכחי מציע תוכנית המבוססת על סביבת למידה חדשנית המשלבת סימולציות ייחודיות הכוללות צפייה במשחקי תפקידים שמגלמים שחקנים מקצועיים ובסרטי וידיאו המתעדים תרחישי הוראה והמאפשרים צפייה חוזרת, ביצוע תחקיר ממוקד ומתן משוב מקצועי על פעולות המורים בהם. למרות הפוטנציאל הרב הגלום בשילוב סימולציות בתוכניות לשיפור המקצועיות של מורים, התוצאות של מחקרים שבדקו זאת עד כה מראות כי סביבות למידה ללא מתן כלים ללמוד כיצד להתנהל בסביבה ולפתח גמישות אינן משפרות את המקצועיות של מורים ואינן תורמות ליישום הידע הנרכש בפרקטיקה ההוראה בכיתה. במענה לחסר זה, במחקר הנוכחי נעשה שימוש בהכוונה עצמית מפורשת המבוססת על תיאוריות של הכוונה עצמית בלמידה ובהוראה (SRL). הכוונה עצמית היא אחת מהמיומנות הנדרשות ללמוד במאה ה-21, אשר מעודדת את הלומד להיות פעיל ולהציב לעצמו מטרות בלמידה, לתכנן ולבקר את מעשיו לקראת השגת מטרות אלו. המחקר הנוכחי מציע מודל אינטגרטיבי, PV-SRL, המשלב שתי מסגרות תיאורטיות: האחת מתייחסת ל'ראייה המקצועית' של מורים, והאחרת - ל'הכוונה

עצמית בהוראה' תוך שימוש בסביבת למידה חדשנית הכוללת סימולציות בהשתתפות שחקנים מקצועיים המדמות מצבים אותנטיים המאפשרים בחינה והערכה של המודל באופן מעשי. במחקר השתתפו 149 מורות בעלות 5 שנות ותק ומעלה. המורות חולקו באופן אקראי לארבע קבוצות מחקר אשר עסקו בטיפוח ה'ראייה המקצועית' (PV) בסביבות למידה שונות: א. סביבה משולבת שבה נעשה שימוש בסימולציות ובחשיפה להכוונה עצמית; ב. סביבת הסימולציה שבה נעשה שימוש בסימולציות, אך בלי חשיפה להכוונה עצמית; ג. סביבת ההכוונה שבה הייתה חשיפה להכוונה עצמית, אך בלי שימוש בסימולציות; החשיפה נעשתה באופן לא מפורש; דהיינו כחלק מהדיונים בעקבות סרטי וידאו שבהם צפו המורות בכל קבוצות ההשתלמות הועלו מושגים הקשורים להכוונה עצמית ודנו בהן במפגשים, אך מושגים ותאוריות אלו לא נלמדו באופן שיטתי ומפורש. ד. ביקורת - סביבה שכללה אימון בראייה מקצועית (PV) בלבד, ושבה לא נעשה שימוש בסימולציות או חשיפה להכוונה עצמית.

תוכניות ההתערבות נמשכו שלושה חודשים וכללו 10 מפגשים. שאלות המחקר עסקו בהשוואה בין קבוצות המחקר במיומנויות שנבדקו: תכנון מערך שיעור, ביצועו וכתובת רפלקציה עליו, שאלוני הכוונה עצמית וראייה מקצועית. המחקר בוצע בפרדיגמה כמותית שנתמכת בממצאים איכותניים. הכלים המגוונים הועברו בארבע נקודות זמן שונות: לפני ההתערבות, במהלכה, מיד בתום ההתערבות ושלושה חדשים לאחר תומה.

ממצאי המחקר העיקריים מצביעים כי בכל כלי המחקר, הסביבה המשולבת הצליחה להגיע לרמה הגבוהה ביותר בכל המיומנויות שנבדקו בהשוואה לשאר הקבוצות, לרבות פרקטיקת ההוראה בזמן אמת והעברה לאורך זמן. הממצאים על קבוצה זו מדגישים את היעילות שבהתנסויות במצבים אותנטיים המדמים סביבה אמיתית לצורך ביצוע העברה לכיתה ולאורך זמן.

למחקר זה ישנה תרומה תיאורטית, מתודולוגית ויישומית והוא מציע כיוונים חדשים למחקרי המשך.

שימוש בתיאוריות ומודלים מתחום הטיפול המערכתי-משפחתי ככלי פרשני ופדגוגי בהוראת סיפורי מעשי חכמים

ד"ר דניאל ניקריטין

ז'אנר מעשי חכמים זוכה בשנים האחרונות לשלל נקודות מבט פרשניות. מחקרים וחיבורים רבים מתבוננים, בין השאר, בקונטקסט הסוגיה שבה שובץ הסיפור, בהקשר הריאלי-היסטורי, ועוד. זאת כמובן לצד השימוש ה'קלאסי' בכלים ספרותיים מגוונים. סגנון פרשני הולך ורווח הוא זה העושה שימוש במודלים מתחום הפסיכולוגיה ומחיל אותם כמערכת פרשנית על יצירות ספרותיות.

בעשורים האחרונים, לצד התפתחות תיאורטית ומעשית בתחום התרפיה הפרטנית, הולכת ומתגבשת אסכולה הרואה את ה'פציינט' כנטוע בהקשרו הבין-אישי: טיפול המתמקד בזוג, או זה המתמקד במשפחה כולה. ענף זה של עולם הטיפול מגיע מתוך עמדות מקצועיות אך גם מקפל בתוכו תפיסת עולם ערכית - ראיית האדם כחלק מתבנית נוף משפחתו וזיהוי הקשרים שהוא מקיים כאלמנטים אותנטיים השופכים אור על אישיותו.

מחקרים רבים הצביעו על סיפורי מעשי חכמים כסיפורים מיניאטוריים, המצליחים לקפל בתוכם תהליך שלם ואף לבנות עולם משמעותי ומלא של קולות המאפשרים מתח והתרה. קריאה הנענית לעמדת הטיפול המערכתית מאפשרת נקודת מבט שונה על הסיפורים. קריאה כזו מציעה כי לפנינו תְּמָה שאינה רק סיפור על דמות אחת המקיימת את 'מסע הגיבור' אלא דווקא 'מסע משפחתי-מערכתי' של קולות ועמדות.

מעבר לתרומה הפרשנית, יש במודל המערכתי גם הזדמנות פדגוגית-דידקטית. המודל מציע קריאת סיפורים כמעין 'רשומון' המציג נקודות מבט שונות ומתחי עומק בינאריים. ככזה, הסיפור מתגלה כמצע לדיאלוג בכיתה ולשיח מורכב ביחס לערכים ומחיריהם. במהלך ההרצאה נתוודע לנקודת מבט זו ביחס לשני סיפורי מעשי חכמים, ליתרונה של הפרשנות להבנת היצירות כמו גם לתהליך הכיתתי של למידה ודיאלוג.

הידרשות רמב"ן לסדר ולמבנה בתורה לאור הפולמוס האנטי-נוצרי

ד"ר מרים סקלרץ

רבי משה בן נחמן, מנהיגה הרוחני של יהדות קטלוניה במאה ה-13, נודע בהשתתפותו בפולמוס ברצלונה (1263) בו נדרש להגן על היהדות מפני התקפותיו של היהודי המומר פראי פול בנוכחותם של המלך יעקב הראשון ומסדרי הכמרים. בעקבות הוויכוח חיבר רמב"ן מספר חיבורים מוצהרים במסגרת הפולמוס האנטי-נוצרי. לעומת זאת, במהלך פירושו לתורה, הפולמוס המוצהר נגד הנצרות נעדר כליל.

אלא שהשוואת הכתבים הפולמוסיים של רמב"ן לפירושו לתורה מעלה הקבלות ברורות ביניהם ומאיר פירושים בודדים לאורך פירושו באור פולמוסי. במחקר זה נבקש להוסיף ולטעון שמעבר לפירושים בודדים בתחום התיאולוגי, ניתן לראות גם בשיטות פרשנות רחבות, השזורות לאורך פירוש רמב"ן, סיוע לטיעונים אנטי-נוצריים. במסגרת זו נתמקד בשיטתו של רמב"ן בנוגע למבנה הכולל של התורה. נציג את התמודדותו השיטתית עם מבנה חמשת חומשי התורה ולאחר מכן נציע שהשתדלותו הרבה בתחום זה עשויה להיות מוסברת על רקע הפולמוס הבין-דתי.

יצחק גוטליב, שהקדיש את ספרו "יש סדר למקרא" להידרשותם של חז"ל ופרשני ימה"ב לסמיכות הפרשיות בתורה ולסדרן, הבחין בין הטיפול המקומי של חז"ל, רש"י וראב"ע לעומת ההתמודדות הכוללת והשיטתית אצל רמב"ן. גוטליב עמד על שני העקרונות המבניים החשובים שנקט בהם רמב"ן "כל התורה כסדר" ו"להשלים עניין". אלא ששיטתו הכוללת והרחבה של רמב"ן בתחום של סדר ומבנה התורה ניכרת ביתר שאת בהידרשו לחלוקת התורה לחומשים. רמב"ן מקדיש דיון רחב ועקבי לחלוקת התורה לחמישה חומשים כשהוא עומד על הלכידות של כל אחד מחמשת הספרים מחד גיסא ועל הרצף ההגיוני ביניהם מאידך גיסא. בניסיונו להציג מבנה שיטתי וכולל ניכר שהוא נדחק לא פעם מבחינה פרשנית, אך דווקא התמדתו והתמודדותו השיטתית למרות הדוחק שבדבר, מורה על החשיבות התיאולוגית הגדולה שהייתה למשימה זו בעיני הפרשן.

עיצוב דמותו של שאול בספר דברי הימים לאור המלחמה האחרונה שלו כנגד הפלישתים (שמ"א לא; דה"א י)

ד"ר איציק עמר

תיאור דמותו של שאול בספר דברי הימים מצומצם מאוד ביחס למסופר עליו בספר שמואל. מחבר הספר, שהאריך מאוד בתיאור דמותו של דוד ושל שלמה בנו, לא האריך יתר על המידה בתיאור דמותו של שאול והוא מזכיר אותו זעיר כאן וזעיר שם. יוצא מן הכלל לקביעה זו היא המלחמה כנגד הפלישתים בהר הגלבע, הנזכרת בספר דברי הימים באריכות ובאופן זהה ליחידה המקבילה בספר שמואל א' פרק לא. במבט ראשון שתי היחידות הללו נראות זהות זו לזו ואין כל הבדל ביניהן, ודומה כי מחבר הספר העביר את היחידה כפי שהיא מתוך המקבילה בספר שמואל. אמנם השוואה מעמיקה יותר בין שני הנוסחים הללו מגלה כי קיימים הבדלים רבים ביניהם. אין מדובר רק על שינויים לשוניים שכמותם מצינו בתנ"ך בכמה וכמה קטעים מקבילים, אלא שינויים מהותיים בגוף הטקסט באופן המשנה את עיצוב היחידה וממילא את עיצוב דמותו של שאול. כך, למשל, היקף המלחמה בסיפור בדברי הימים צומצם באופן משמעותי לצד העצמת גבורתו של שאול (שבספר שמואל צומצמה במידה מסוימת על ידי תיאור גבורתם של אנשי יבש גלעד). שינויים אלו ועוד אחרים תורמים כאמור לעיצובו מחדש של הסיפור ומאירים באור שונה את דמותו של שאול.

כתיבתו המגמתית של מחבר הספר באה אפוא לידי ביטוי בסיפור המלחמה באופן מיוחד, משום שהוא מבקש להעביר מסר לתושבי זמנו (תושבי פחוות יהוד במאה הרביעית לפני הספירה) כי העמידה על העצמאות המדינית של העם חרף הכיבוש הפרסי יש לה ערך רב, ואפילו מלך חוטא כשאול שהוסר מלהיות מלך ראוי להיכלל בקרב מלכי ישראל משום שעמד להגן על עמו ועל מולדתו.

גיוון דרכי הוראה באמצעות פדגוגיה חדשנית: חווית למידה בקורס אקדמי בחוג למקרא

ד"ר אורלי קולודני

ראשיתו של תהליך ההתנסות בקורס "מבוא לנוסח המקרא" במסגרת התוכנית תרבות יהודית בזיקתה לתנ"ך בלימודי תואר שני במכללת חמדת הדרום. הקורס יישם מיומנויות הוראה של פדגוגיה חדשנית במטרה לטפח אצל הסטודנטים שימוש מושכל בנתיבים להוראה משמעותית לצרכים לימודיים ופדגוגיים בשדה החינוכי.

ההתנסות נעשתה תוך הנגשת מידע על דרכי הוראה-למידה ואופן יישומן במוסד החינוכי, מתוך כוונה שימשו מקור השראה לסטודנטים להעשרת התהליך החינוכי ולקידום של התלמידים במוסדות החינוך. פרקטיקות ההוראה המרכזיות לקידום למידה משמעותית שהוצעו בקורס הן מסגרת להתנסות ולהתמקצעות במהלכי הוראה שונים בכיתה.

במהלך הלמידה, בהלימה לתוכני הקורס הנלמד, נעשה שימוש במודלים יישומיים לתהליכי הוראה-למידה, תפיסות וכלים לקידום הלמידה המשמעותית בשדה החינוך (שספרות החינוך מצאה שהם מקדמים למידה משמעותית והישגי לומדים). במהלך הקורס הסטודנטים נדרשו ללמידה עצמאית שהתרחשה בזמן ובמקום גמישים והתבססה על: שיתופי פעולה ולמידת עמיתים, הוראה ולמידה בחברותא, הוראה ולמידה שיתופית, הוראה באמצעות חקר מקרים - case studies, הוראה ולמידה בסביבה טכנולוגית, משחוק בלמידה, הוראה ולמידה בדרך החקר, "כיתה הפוכה" ועוד. הלמידה בקורס כללה התנסות מעשית הכוללת שימוש במיומנויות ויישומן בהוראה תוך השלכת התובנות הנובעות מיישום המיומנויות אל סביבת הלמידה שלהם אל הפדגוגיה ואל התוכן שהם מלמדים בשדה החינוכי.

היחודיות בקורס היא בשילוב נרחב של דרכי הוראה באמצעות פדגוגיה חדשנית כפי שהוא בא לידי ביטוי בקורס אקדמי. מעבר ל"חומר הלימודי" הנלמד במהלך הקורס, הקורס ביקש לקדם גישה פרגמטית להוראה שלפיה למידה משמעותית נסמכת על מורים המפעילים שיקול דעת ומפגינים שימוש גמיש בפרקטיקות הוראה מגוונות כדי לספק מענה לצורכי התלמידים שלהם במציאות כיתתית מורכבת. מחקר זה מדגיש את החשיבות של שילוב מושכל של נתיבים להוראה משמעותית וכלים דיגיטליים בתוך הכיתה ומחוצה לה כאמצעי לקידום תהליכי למידה בהקשרים אקדמיים ובהכשרה מקצועית.

הפדגוגיה החדשנית בשילוב הוראה בעידן הלמידה הדיגיטלית מאפשרת ללומד לפעול באופן מתמשך, מזמנת לו מצבי למידה מגוונים ומעודדת שיתופי פעולה בין לומדים. בנוסף, הפדגוגיה על-פי המודל המורחב מאפשרת למרצה לוותר באופן חלקי על תפקידו המסורתי כמעביר מידע ולתפקד בתוך הכיתה ומחוצה לה כמנחה המעצב ומזמן מצבי למידה ובכך להפוך את תפקידו למשמעותי הרבה יותר.

בסיום הקורס התבקשו הסטודנטים לענות על שאלון שבו נתבקשו לתיאור החוויה ופרשנותה. מתוך השאלונים ומשיחות אישיות שקיימתי עם הסטודנטים, נמצא שחווית הדעת של המשתתפים בקורס הראתה עניין רב יותר בחומר הלימודי, פתיחות כלפי רעיונות חדשים, יכולת גמישות מחשבתית, ארגז כלים מקצועי הכולל ידע פרקטי רחב היקף ומגוון, שמשותפי הקורס מצופים ליישם בבתי-הספר שלהם. קורס זה מהווה התנסות ראשונית והתיאור שלו מאפשר הבנה טובה יותר על יישומה של פדגוגיה חדשנית הלכה למעשה בקורס אקדמי פרונטלי.

הסטודנטים המליצו בחום לשלב מגוון דרכי הוראה באמצעות פדגוגיה חדשנית בקורסים נוספים. בהרצאה אסקור מספר מיומנויות הוראה מרכזיות של פדגוגיה חדשנית שישמו הלכה למעשה בחוג למקרא במכללת חמדת הדרום. אספר על הדילמות, הקשיים והאתגרים העומדים בפניי כמרצה המכוונת להובלה של תהליכי למידה בקרב הסטודנטים שלי, שחלקם פרחי הוראה וחלקם מורים בפועל, בעלי תפקידים במערכת החינוך. אתייחס לשינוי שעברתי ממרצה למובילת תהליכי למידה, לערכים החדשים שאימצתי כחלק מתפיסת התפקיד ה"חדשה" שלי - ערכים כמו מקצועיות, שיתופיות ומחויבות - שקיבלו גוון חדש בעקבות ההטמעה של פדגוגיה חדשנית בהוראה ובלמידה.

***5280**

rishum@hemdat.ac.il | Hemdat.ac.il

טל': 08-9937666
פקס: 08-9937662

מובילים את החינוך, מדרום!